

**PİYANO EĞİTİMİNDE POLİRİTMİK ÇALMA VE
DİNAMİKLERİN UYGULANMASININ GELİŞİMİNE
YÖNELİK BİR ÇALIŞMA ÖNERİSİ: EROLGRAF**

*Erolgraf: A Study Proposal On The Development Of Polyrhythmic
Playing And Application Of Dynamics In Piano Education*

DOI NO: 10.36442/AMADER.2021.40

Özgün COŞKUNER¹

Özet

Piyano eğitimi uzun ve sabır gerektiren bir süreçtir. Bu süreçte teknik ve müzikal gelişimin sağlanması amaçlanmaktadır. Süreç içerisinde teknik gelişimin sağlanması ve yaşanan problemlerin ortadan kaldırılmasında çeşitli egzersiz ve etütler önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmada piyano eğitiminde sağ ve sol el koordinasyonunun geliştirilmesine yönelik ritmik bağımsızlık ve dinamiklerin uygulanması üzerine Erolgraf notasyon sisteminin kullanılmasına yönelik inceleme yapılmıştır. Araştırmanın dayanak noktasını oluşturan Erolgraf grafik notasyon sistemi; Soundpainting dilinin Amerika'lı besteci Etienne Rolin tarafından grafik notasyona dönüştürülmüş halidir. Çalışma, poliritmik çalabilme ve dinamikleri uygulayabilme konularında yeni bir çalışma önerisi getirdiği için dikkate değer bir çalışma olup önem taşımaktadır. Araştırmada, veriler kaynak tarama yolu ile ele edilmiştir. Araştırmada, Erolgraf grafik notasyon sisteminin piyano eğitiminde poliritmik çalma becerisinin geliştirilmesinde ve dinamiklerin doğru bir şekilde uygulanmasında etkili ve yeni bir çalışma yöntemi sunduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Piyano Eğitimi, Sağ El- Sol El Koordinasyonu, Erolgraf, Grafik Notasyon.

Abstract

Piano education is a long and patience process. In this process, it is aimed to provide technical and musical development. Various exercises and studies play an important role in ensuring technical development and eliminating the problems experienced during the process. In this study, an investigation was made on the use of the Erolgraf notation system on the use of rhythmic independence and application of dynamics for improving right and left hand coordination in piano education. The Erolgraf graphic notation system that forms the basis of the research; It is the soundpainting language transformed into graphic notation by American composer Etienne Rolin. The study is a remarkable study and it is important because it offers a new study

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuarı, ozguncoskuner@gmail.com

proposal in terms of playing polythmic and applying dynamics. In the research, the data were handled through source scanning. At the end of the research, it was concluded that the Erolgraf graphic notation system offers an effective and new method of study in piano education, in the development of polythmic playing skills and in the correct application of dynamics.

Keywords: Piano Education, Right Hand- Left Hand Coordination, Erolgraph, Graphic Notation.

GİRİŞ

Piyano, geçmişten günümüze yüksek ifade gücü ve repertuarının zenginliğiyle en popüler çalgılardan biri olmakla beraber, müzik eğitiminin de vazgeçilmez bir alanını oluşturmaktadır.

“Piyano, tuşlu çalgılar ailesine ait günümüzde en çok bilinen ve kullanılan bir çalgıdır. Yüzyıllar içerisinde bugünkü şekline kavuşan piyano çalgısı, ister amatör ister profesyonel olsun, müzisyenliğin her düzeyi için en verimli çalgı olduğu kabul edilmektedir. Ses sınırının geniş olması, herhangi bir parçayı eşiklendirmede, çok seslendirmede, orkestral ve koral eserlerin düzenlemeleri ve kulak eğitimi için en uygun çalgı olması, piyanonun müzik eğitimine en elverişli çalgı olmasını sağlamaktadır” (Coşkuner, 2020: 9).

Eyüpoğlu, piyanodaki teknik problemleri parmakların güçsüzlüğü, zayıf parmakların bağımsızlığı ve eşitliği, el hafifliği ve çevikliği, el ve bilek pozisyonunun doğru duruşu, el açılımının gelişimi ve oktav pozisyonu, elin çapraz ve ters yönlerde hareketlerindeki pozisyonların gelişimi, bağlı ve polifonik çalmanın yetkinleştirilmesi, parmakların tını eşitliği, siyah tuşlarda kontrol ve rahatlık, çift notalarda beraberlik ve seçkinlik, akor çalınışının yetkinleştirilmesi, birinci parmak geçiş pozisyonlarında hafiflik, pedal kullanımı, sağ ve sol elin aynı hız ve esnekliğe ulaşması, ritmik bağımsızlık olarak ifade etmektedir (2016: 14-15).

Huseynova ve diğerleri, piyano icrasında farklı anahtarlarda çalmayı ve çoklu ritme sahip olan melodilerin çalınmasını karmaşık görevler olarak değerlendirmekte ve bu psiko-motor becerilerin gerçekleştirilmesinin çocukların beyinlerinde veri işleme gelişimine fayda sağladığını belirtmişlerdir (2019: 323). Işıkdemir ise, “5-6 Yaş Çocukların Piyano Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar Ve Eğitimci Görüşleri” adlı yüksek lisans tezinde, piyano eğitimcilerinin nota öğretimi ile ilgili yaşanan sorunlar için çocukların notaların adları ve yerlerini öğrenmekte zorluk çektiklerini belirtmiştir (2019: 42). Teknik problemlerden sağ el-sol el koordinasyonuna ilişkin problemlerin ortadan kaldırılmasında ve geliştirilmesinde faydalı

olabileceği düşünölen yöntemlerden birinin de Erolgraf olabileceği varsayılmaktadır. Erolgraf, Soundpainting işaret dilinin Etienne Rolin tarafından grafik notasyona çevrilmiş halidir. Erolgraftan bahsetmeden önce Soundpainting’den bahsetmek yerinde olacaktır.

Soundpainting, Walter Thompson tarafından, 1974 yılında New York’ta müzisyenler, dansçılar, aktörler, şairler ve görsel sanatçılar için yaratılmış çok disiplinli eş zamanlı kompozisyon işaret dilidir. Genellikle grubun önünde duran Soundpainter (besteci), el ve vücut hareketlerini kullanarak, grup tarafından icra edilmek üzere belirli ve/veya rastlamsal materyalleri işaret eder. Soundpainter icracıların cevaplarını (response) geliştirir, onları bestenin içerisine göre biçimlendirir ve şekillendirir ve daha sonra, bir başka seri işaret ve cümle (phrase) belirler ve parça kompozisyon sürecine devam eder (Thompson: 2015: 4).

Genel olarak Soundpainting performansı, donanımlı bir Soundpainter’ın kompozisyonu doğrultusunda ses şiddeti, ses perdesi, tempo gibi müziğin temel unsurları betimleyen ve ses materyalini gösteren bir dizi söz dizimi ile başlar. Zamanla topluluk; dili öğrenip, akıcılık kazandıkça daha karmaşık işaretleri yorumlayabilirler (Coşkuner, 2018: 142). Bir sahne sanatı olan Soundpainting yaygın olarak kullanılan performans sanatının yanı sıra müzik eğitiminde de kullanılmaktadır. Dilin yaratıcısı Harris ve Thompson, “Soundpainting: A language of creativity for music educators” adlı kitabında; Amerika Birleşik Devletleri’nde her yıl Ulusal Müzik Eğitimcileri Birliği tarafından birçok müzik eğitimi kitabı yayımlandığını, son yıllarda yayımlanan kitapların özellikle yaratıcılıkla ilgili olduğunu vurgulamaktadır (2017: 4). Bunun yanı sıra, müzik eğitiminde yaşanan ortak sorunun caz müziği dışındaki herhangi bir türde yaşanan doğaçlama ve yaratıcılık eksikliği olduğunu belirtmektedir. Thompson, Soundpainting’in bu sorunlara bir çözüm getirdiğinden bahsetmekte ve herhangi bir tarzda olmaksızın her icracıya dilin uygun olduğunu; Soundpainting’in gözü korkutuculuktan uzak, interaktif, öğrenciler ve şefler için müzikal yaratımı keşfedici bir fırsat olduğunu ifade etmektedir. Thompson, Soundpainting’in öğrencilerin yeteneklerine bakılmaksızın, her öğrencinin kendi yeteneği dâhilinde herhangi bir müzik topluluğunda icra edebilme olanağı tanıdığına dikkat çekmekte ve özellikle aşağıdaki konularda müzik eğitiminde etkili olacağını belirtmiştir:

Doğaçlama

Yaratıcılık

Kompozisyon

İşbirliği

Ses kaynaklarının keşfi ve deneyimlenmesi

Doğru dinleme

İfadeli, dışavurumcu icranın gelişimi

Anda müzikal karar verebilme

Estetik değer ve gelişimi

Teori çalışmaları

Topluluk çalışmaları

Müzikal iletişim becerileri

Müzik eğitimi programı içerisinde hedeflenen amaçların öğretilmesi Soundpainting yolu ile mümkün olabilmektedir. Nota değerleri, dinamikler, tempo değişimleri, basit ve bileşik ölçüler gibi birçok konunun öğretimi Soundpainting yolu ile gerçekleştirilebilmektedir. Örneğin, volüm kontrol çubuğu (volume fader) kullanılarak, istenilen dinamiğin reel olarak hem önceden belirlenmesi, hem de icra içerisinde tayin edilmesi mümkün olmaktadır. Öğrencilerin söyleyecekleri bir şarkı veya okul çalgıları ile icra edecekleri bir parçada müzikal dinamiklerin öğretimi, Soundpainter'ın kolunu volüm kontrol çubuğunun üzerinde yukarı-aşağı hareket ettirmesi ile sağlanabilir. Hatta bu şekilde bir öğretimin, kağıt üzerinde yazan ve öğrenciler tarafından soyut olarak algılanan p, f, veya pp, ff, gibi dinamiklerin cevaplanmasına göre daha etkili olacağı düşünülmektedir (Bilgin ve Coşkun, 2017: 98).

Erolgraf (Erolgraph's), grafik notasyon sistemi, Soundpainting işaret dilinde bulunan jestlerin Amerikalı besteci ve eğitimci Etienne Rolin tarafından grafik notasyona dönüştürülmüş şeklidir. Rolin, çığır açan bu çalışmasının kompozisyona iyi bir temel oluşturacağını, bunun yanı sıra sistemin eğitimde de kullanılabileceğini belirtmektedir (2016: 4).

Şekil 1. Erolgraf Notasyon Sisteminde Kullanılan Grafiklerden Bazıları

Uzun, sürekli ses / Long Tone	Noktalama / Pointillism	Değiştirme / Change	Artırarak değiştirme / Change add	Eksilterek değiştirme / Change add
		C	C⁺	C⁻
1 zamanlı / 1 beat	2 zamanlı / 2 beats	3 zamanlı / 3 beats	4 zamanlı / 4 beats	5 zamanlı veya daha fazla / 5 beats or more
Ritmik Döngü / Minimalism	Farklı icra teknikleri / Extended techniques	Doğaçlama / Improvise	Yanmı/Tam ses aşağı/ yukarı / Pitch up/ down	Kaydırma / Glissando
Çarpma / Hit	Arpej / Arpeggio	Sessizlik / Silence	Teklemek / Stab Freeze	Donup kalmak / Freeze

Problem

Piyano eğitiminde sağ el-sol el koordinasyonunun geliştirilmesinde Erolgraf notasyon sistemi etkili midir?

Alt Problemler

1- Piyano eğitiminde poliritmik çalabilme davranışının gelişmesinde Erolgraf notasyon sistemi etkili midir?

2- Piyano eğitiminde dinamiklerin uygulanmasında Erolgraf notasyon sistemi etkili midir?

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırma, Erolgraf grafik notasyon sisteminin piyano eğitiminde poliritmik çalma ve dinamiklerin uygulanışını geliştirmeye yönelik önerilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma, piyano eğitiminde poliritmik çalma becerisinin geliştirilmesi ve dinamiklerin etkili bir şekilde uygulanmasının gelişimi için ortaya koyduğu yenilikten dolayı önem taşımaktadır.

Tanımlar

Minimalizm: Soundpainting işaret dilinin bir jesti olan minimalizm, ritmik döngü anlamına gelmektedir. İcracılar belirtilen süre içerisinde seçecekleri ses materyalleri ile istedikleri gibi bir döngü yaratırlar.

Poliritm: Çok ritimlilik.

YÖNTEM

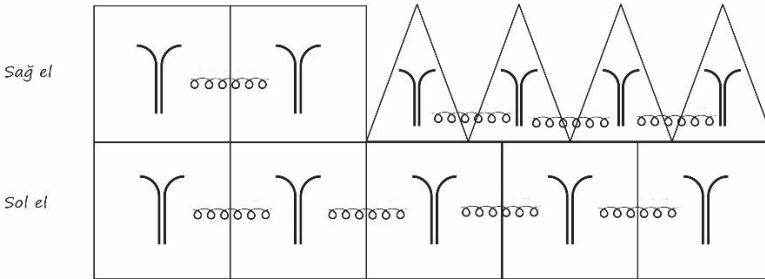
Araştırma betimsel bir çalışmadır. Nitel bilgiler kaynak tarama yolu ile elde edilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Piyano eğitiminde grafik notasyon kullanımı poliritmin (ritmik bağımsızlık) geliştirilmesinde etkili midir? Alt problemine ilişkin bulgular ve yorum.

Erolgraf notasyon sisteminde ritim unsurunun kullanıldığı birden fazla jest bulunmaktadır. Çarpma (hit), minimalizm, konuşma (speak), uzun ses (long tone) bunlardan sadece birkaçıdır. Esasında, ölçü içerisinde kullanılan herhangi bir ses materyalinin kompozisyonda ritmik unsurun bir parçası olduğunu düşünebiliriz.

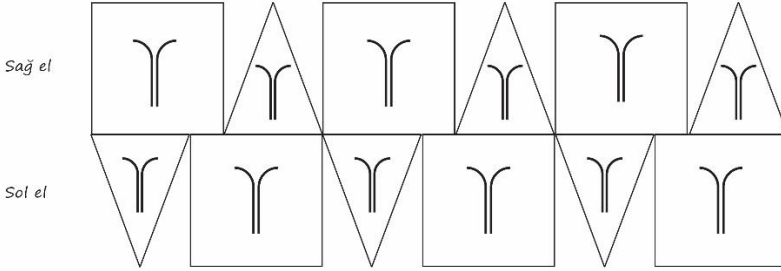
Şekil 2. Poliritm Örneği

Şekil 2’de, farklı zaman kalıpları içerisinde minimalizm kullanılarak ritmik çeşitlilik yaratılmaya çalışıldığı görülmektedir. Grafikte görülmekte olan kareler 4 zamanı, üçgenler ise 3 zamanı ifade etmektedir. Sağ el 2 ölçü boyunca 4 zamanlı bir ritmik döngü oluştururken, sol el 5 de 4 zamanlı bir ritmik döngüye başlar. Sağ el,

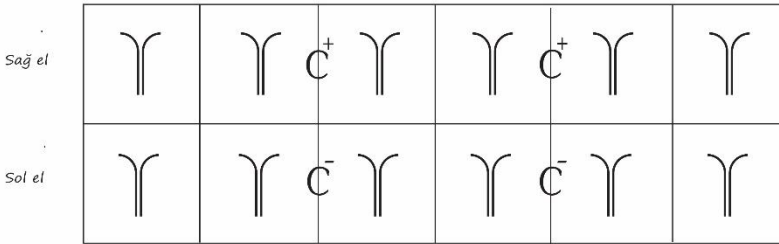
3. ölçüde 3 zamanlı bir ritmik döngüye geçerken, sol el ise başladığı 4 zamanlı döngüye devam etmektedir. Her iki elin 4 zaman içerisinde başladığı ritmik yapı 3. ölçüde değişmektedir. 4 vuruş ile birlikte 3 vuruşluk yapı üst üste binerek poliritim (çoklu ritim) oluşturmaktadır.

Şekil 3. Poliritim Örneği 2

Şekil 3'te 4 zamanlı ve 3 zamanlı yapıların kullanıldığı görülmektedir. İlk ölçüde sağ el 4 zamanlı bir ritmik yapı oluştururken, sol el 3 zamanlı bir yapıda ilerlemektedir. Sağ el 4 zamanlı yapıyı tamamladıktan sonra 3 zamanlı yapıya, sol el ise 3 zamanlı yapıyı tamamladıktan sonra 4 zamanlı bir yapıya geçmektedir. Her iki el de 7. vuruşlardan sonra tekrar bir turu tamamlamaktadır. Ancak, icracı her ölçüde yeni bir ritmik döngüyü rastlamsal olarak yaratacağından dolayı, aynı müzik veya ritmik örgünün duyulması tamamen çok zor bir ihtimaldir. Bu çalışmada da 3 ve 4 zamanlı ölçülerin üst üste gelmesiyle kullanılan poliritimden söz edebiliriz.

Şekil 4. Poliritim Örneği 3

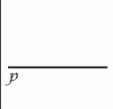

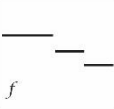

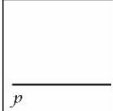

Şekil 4'te hem sağ elde, hem de sol elde 4 zamanlı zaman kullanılmıştır. İlk 2 ölçülerde her iki el de rastlamsal olarak seçmiş olduğu bir ritmik döngüyü icra etmeye başlar. Eller, birinci ölçüde ne yapıyorsa 2. ölçüde de aynı şeyi çalar. 3. ölçülere geçilirken

değiştirme işareti görülmektedir. Buradaki değiştirme ritmik örgünün tamamen değiştirilmesi değil, örgü içerisinde bulunan nota veya darp sayılarının artırılıp, eksiltilmesidir. Sağ el 3. ve 5. ölçülere geçerken icra etmekte olduğu ritmik örgüye yeni bir nota daha eklerken, sol el ise bu ölçülere geçerken icra etmek olduğu örgülerden nota eksiltmektedir. Bu çalışmada da ritmik zenginlikten, dolayısıyla bir poliritimden söz edebiliriz.

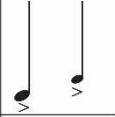
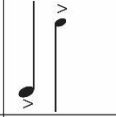
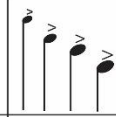
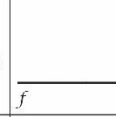

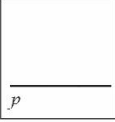

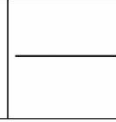
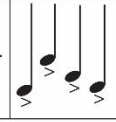
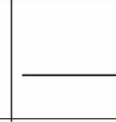

Piyano eğitiminde grafik notasyon kullanımı dinamiklerin uygulanmasının geliştirilmesinde etkili midir? Alt problemine ilişkin bulgular ve yorum.

Şekil 5. Dinamiklerin Kullanımına İlişkin Egzersiz 1

Sağ el						
Sol el						

Şekil 5'te *forte* (*f*) ve *piano* (*p*)'nun kullanımına ilişkin bir örnek görülmektedir. Burada 4 zamanlı yapıda uzun ses kullanımı verilmiştir. Ölçü boyunca devam eden çizgiler 4 vuruş, ölçünün yarısı kadar süren çizgiler 2 vuruş ve bir ölçüde kısa kısa gösterilen çizgiler ise 1 vuruşluk nota değerlerini ifade etmektedir. İlk iki ölçüde sağ el uzun sesi *forte* olarak icra ederken, sol el ise *piano* olarak icra etmektedir. 3. ve 4. ölçülerde ise sağ el *piano*, sol el *forte* dinamiklere geçiş yapmaktadır. 5. ve 6. ölçülerde ise tekrar sağ el *forte*, sol el ise *piano* dinamiklerine geri dönmektedir. Burada 4 vuruşluk uzun ses icra eden elin eşlik durumunda, hareketli ölçülerin ise solo durumunda olduğunu düşünebiliriz. Tıpkı önceki egzersizler gibi burada da belirtilen çizgiler rastlamsal olarak icra edilmektedir.

Şekil 6. Dinamiklerin Kullanımına İlişkin Egzersiz 2

Sağ el						
Sol el						

Şekil 6’da, dinamiklerin kullanımına ilişkin bir başka örnekte, yine 4 zamanlı yapıda kısa çarpma sesler (hit) ve uzun sesler (long tone) kullanılmıştır. Özellikle sağ elde kısa çarpma seslerin yoğunluğu göze çarpmaktadır. Sağ eli solo, sol eli de eşlik olarak düşünebiliriz. Sağ eldeki notalarda çarpma seslerin büyüklük ve küçüklükleri dikkat çekmektedir. Bu örnekte, notaların ebatları sesin şiddetini ifade etmektedir. Sağ elin icra edeceği 3. ölçüde tiz notadan pes notaya inen birer vuruşluk notaları *p*, *mf*, *f*, *ff* olarak düşünebiliriz. Bu *crescendoyu* notaların küçükten büyüğe doğru genişlemesinden anlayabiliriz. Aynı şekilde sol elin 4. ölçüsündeki birer vuruşluk notalar oldukça büyük yazıldığı için bu dinamikleri *forte* olarak değerlendirebiliriz. Her iki elin 6. ve son ölçülerindeki tek bir nota oldukça küçük yazıldığı için *piano* nüansını ifade etmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Birinci alt probleme ilişkin elde edilen bulgulara göre; Soundpainting işaret dilinde bulunan minimalizm jesti Erolgraf grafik notasyon sistemi içerisinde de ritmik döngü olarak kullanılmaktadır. Yukarıda minimalizm kullanılan örneklerde ritmik çalışmaların iki şekilde yapılacağı sonucuna varılmıştır. Bunların ilki, belli bir zaman içerisinde seçilen ritmik döngü devam ederken yeni bir zaman verilen yeni bir ritmik döngü yaratılması; diğeri ise yine belirli bir zaman içerisinde ritmik döngü icra edilirken, ritmik döngünün darp-nota sayılarının artırılıp azaltılmasıyla gerçekleştirilen ritmik çeşitlilik. Her ikisinde de sağ ve sol elin seçeceği ritmik-melodik örgü rastlamsal olacağından dolayı öğrenciler/ icracılar notayı doğru çalma kaygısı yaşamadan sadece o an seçmiş oldukları örgüye, poliritim üzerine odaklanacaklardır. Coşkuner (2019), koro eğitiminde uygulamış olduğu Soundpainting yaklaşımı sonunda, ritmik beraberlik ve

dinamiklerin öğrencilere Soundpainting yoluyla aktarıldığını ve bu dilin iyi bir pekiştirici görevi gördüğünü ifade etmektedir. Her ne kadar yapılan çalışma kâğıt üzerinde olmasa da kullanılan dil aynıdır ve bu araştırmanın kazanımlarıyla paralellik göstermektedir. Piyano çalan bir öğrenci/icracının geleneksel nota ile yazılmış herhangi bir notayı icra ederken dikkat etmesi gereken birden fazla unsur bulunmaktadır. Notanın doğru çalınması, nüanslar, süslemeler vb. Bu nedenle icracının dikkatini vereceği tek bir uyarı, icracının dikkatini verdiği sorunu-konuyu daha hızlı ve etkili olarak öğrenmesini sağlayabilir.

İkinci alt probleme ilişkin elde edilen bulgulara göre; Erolgraf grafik notasyon yöntemi ile dinamiklerin çalışılması iki farklı yolla gerçekleşmektedir. İlki, verilen zaman içerisinde, seçilen ses materyalinin altına *p, mf, f* gibi bildiğimiz işaretleri yazmak; diğeri ise, yine verilen zaman içerisinde seçilen materyalin boyutlarını büyük ya da küçük göstermek. Yine bu uygulamada da verilen ses materyalinde icracının seçeceği sesler rastlamsal olacağından (hata yapma şansı bulunmadığından) icracı sadece dinamiklere odaklanarak öğrenmeyi daha hızlı gerçekleştirecektir.

Elde edilen sonuçlar ışığında şu önerilerde bulunulmuştur;

Poliritim çalışmalarında Erolgraf notasyon sistemi öğrencinin düzeyine göre düzenlenerek destekleyici bir etüt niteliğinde piyano eğitimde kullanılabilir.

Dinamiklerin öğretimi/ uygulanması konusunda Erolgraf notasyon sistemi öğrenciye kazandırılmak istenen hedefler doğrultusunda destekleyici bir araç olarak kullanılabilir.

KAYNAKÇA

Bilgin, Y. ve Coşkun, S. (2017). Soundpainting Uygulamalarının Öğrencilerin Özgüveni Üzerindeki Etkileri. *Educational Research And Reviews*. 12 (4), 92-110.

Coşkun, Ö. (2020). *Mithat Fenmen'in Sanat Yaşamı ve Piyano Eğitimine Katkıları Üzerine Bir Araştırma*. (Sanatta Yeterlik Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.

Coşkun, S. (2018). Perceptions of Audience on Soundpainting Performance. *Journal of Educational and Training Studies*, 6, 142-147.

- Coşkuner, S. (2019). Koro Eğitimi ve Performansında Soundpainting Yaklaşımı. *SDÜ Art-e. 23 (12)*, 157-166.
- Eyüpoğlu, E. B. (2016). *F. Chopin'in Op.10 No.2 Kromatik Etüdünün Piyano Tekniğine Etkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Harris, M., Thompson, W. (2017). *Soundpainting A Language of Creativity For Music Educators*. SPing Books.
- Huseynova, E., Eğilmez, H. O. ve Engur, D. (2019). "Effect Of Piano Education On The Attention Skills of 7-12 Year Old Children". *Educational Research And Reviews. 14 (10)*, 327-339.
- Işıkdemir, T. (2019). *5-6 Yaş Çocukların Piyano Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Eğitimci Görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Rolin, E. (2016). *Erolgraph's- Graphic Palettes as a Composition Tool*. Bordeaux: Question de Tampéraments.
- Thompson, W. (2015) *Soundpainting Workbook I*. New York.